

Journal of Urban Environmental Planning and Development

Vol 3, No 12, Winter 2024

p ISSN: 2981-0647 - e ISSN: 2981-1201

Journal Homepage: <http://juep.iaushiraz.ac.ir/>

Research Paper

A Reading on Heritage Tourism in the Model of Regeneration the Historical Texture by Grounded Theory (Case Study: Shiraz)

Saeideh Ghaderi: Ph.D. student in Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Zahra Sadat Saeideh Zarabadi* Associate Professor of Urban Planning, Department of Art and Architecture, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Mojtaba Rafieyan: Professor of Urban Planning, Department of Art and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Received: 2023/06/08 **PP** 19-34 Accepted: 2023/10/02

Abstract

The most obvious characteristic of the historical textures of the cities is the valuable tangible and intangible urban heritage and the available and important capacities, which are neglected by the decision-makers. Heritage tourism is considered one of the important tools for regeneration the historical contexts of cities due to its role in creating competitive advantages on a national and local scale. This role takes into consideration the protection and development of historical textures. The use of heritage tourism in historical areas can help the successful urban regeneration of these tissues. The current research aims to identify the existing assets and capacities in the field of heritage tourism and have a reading on the model of heritage tourism in regeneration the historical texture of Shiraz. This research is derived from the paradigm of interpretivism, its approach is inductive, the type of research is applied-developmental and its nature is descriptive-analytical, and it falls under the category of qualitative approaches, the method of collecting data is documentary, survey and purposeful sampling. Its data analysis is also based on open, central and selective coding, and the strategies of the Grounded Theory were used to explain the pattern. The result of the reading shows that the model of heritage tourism in regeneration the historical context of Shiraz should consider education, cultural, social and religious tourism, physical tourism, event-oriented, traditional values, spiritual heritage and social cohesion, at the same time. With it, capacity-building, pattern-making, promotion and encouragement, interaction, cooperation and action in the context of drafting and revising national and local laws, facilitating and mediating, facilitating and empowering the field of physical creativity, public participation and social vitality, and resulting to strengthen physical, cultural and social identity.

Keywords: Heritage Tourism, Re-creation of Historical Context, Foundation data theory, Shiraz

Citation: Ghaderi, S., Saeideh Zarabadi, Z., Rafieyan, M(2024): **A Reading on Heritage Tourism in the Model of Regeneration the Historical Texture by Grounded Theory (Case Study: Shiraz).** Journal of Urban Environmental Planning and Development, Vol 3, No 12, PP 19-34.

© The Author(s) **Publisher:** Islamic Azad University of Shiraz

DOI: 10.30495/juepd.2023.1994479.1247

DOR:

Extended Abstract

Introduction

The most obvious characteristic of the historical textures of the cities is the valuable tangible and intangible urban heritage and the available and important capacities, which are neglected by the decision-makers. Due to its role in creating new jobs and creating competitive advantages on a national and local scale, tourism is considered one of the important tools for regeneration historical contexts. By strengthening tourism, it is possible to achieve the protection of historical textures. Using tourism in historical areas can help solve urban problems and achieve successful urban regeneration of these areas. Heritage tourism is the redevelopment of an area with historical and cultural values, an inevitable process of urban development. The historical texture of Shiraz, has the most valuable spiritual characteristics such as cultural identity, specific cultural patterns, social and cultural authenticity, unique economic capacities and with specific patterns of architecture and urban planning, physical identity. However, the tourism capacities of the historical texture of Shiraz metropolis as one of the largest and richest historical and cultural centers of the country have been neglected. Therefore, this research seeks to identify the existing assets and capacities in the field of heritage tourism and have a reading on the model of heritage tourism in regeneration the historical texture of Shiraz.

Methodology

This research is derived from the paradigm of interpretivism, its approach is inductive, the type of research is applied-developmental and its nature is descriptive-analytical, and it falls under the category of qualitative approaches, the method of collecting data is documentary, survey and purposeful sampling. Its data analysis is also based on open, central and selective coding, and the strategies of the Grounded Theory were used to explain the pattern. In this research, in order to achieve its goals, in-depth semi-structured interviews were conducted with 12 experts who included beneficiaries and users, influencers and stakeholders. Based on the foundational data theory, the collected documents were analyzed in 175 open codes, 131 concepts, 49 subcategories and 15 main categories.

Results and discussion

In the heritage tourism reading of the model of regeneration the historical texture of Shiraz, five categories of education, cultural, social and religious tourism, physical tourism, event-centered, traditional values and spiritual heritage, and social cohesion were identified as effective causal conditions. In this model, causal conditions include categories that affect the formation of the central category. Strategies for the realization of the central category, which are specific actions and interactions that have resulted from the central category, and in this model, people's participation, social vitality, and physical creativity. Fields have also been introduced as special conditions that affect strategies, facilitation and mediation, facilitation and empowerment, formulation and review of national and local laws. The intervention conditions in this model, which are the general background conditions affecting the strategies, are capacity building, pattern making, promotion and encouragement, interaction, cooperation and action. The consequences of the model of this research are physical identity, cultural and social identity.

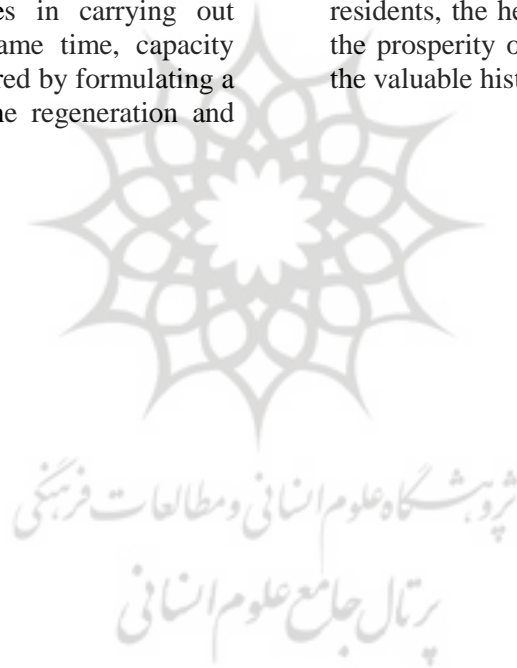
Conclusion

The historical texture of cities with historical and cultural attractions are neglected by decision makers and decision-makers, heritage tourism is one of the significant approaches in recreating historical contexts, which plays a very important role in economic, physical, social and It has a culture. A careful reading of this role should be placed in the agenda of the trustees so that it can consider the protection and development of historical contexts in a balanced way and have effective results in the regeneration of historical texture. In the historical context of cities, especially in the city of Shiraz, in the study of heritage tourism, event-oriented category, traditional values and spiritual heritage, we should focus on historical stories and narratives, capitals and spiritual heritage, traditional and old values of the context, events and Historical and cultural rituals should be emphasized and efforts should be made to inform about these events and values, documentaries, multimedia productions and storytelling. Also, education and training of tourism capacities of historical context should be taken into consideration. In the category of social, cultural and religious tourism, by using the capacity of creative houses, efforts should

be made to identify, strengthen the attractions and recreational and tourism capacities, and introduce the religious and special attractions of the historical texture of Shiraz. The category of physical tourism, the diverse architecture of historical houses and the definition of tourism should be emphasized

In order to read the role of heritage tourism in recreating historical contexts, especially in the city of Shiraz, in the context of facilitation and mediation by defining the duties of facilitator and mediator, fulfilling the role and reassuring people in heritage tourism should be emphasized, also in the category of drafting and revising national laws. And local attention should be paid to the review of municipal laws and cultural heritage and to fix the museum's view of historical contexts, and in the category of facilitating and giving authority, he paid attention to facilitating and delegating national authority to the provinces in carrying out context actions. At the same time, capacity building should be considered by formulating a comprehensive plan for the regeneration and

flexible registration of the historical context, modeling, promoting and encouraging all-round participation in preserving the context's facilities, social activism and interaction with policy makers, inter-institutional cooperation in the implementation of various matters. The context and connection of activists with the media should be emphasized. The emergence of heritage tourism with physical creativity is possible by showing creativity, depicting events, making spaces attractive and creating stories, producing old architectural and artistic materials, and popular participation and social vitality in preserving the heritage of localities, the result of which is strengthening the physical, cultural and Social according to the identification and strengthening of physical assets, content-oriented patterns, memory generation, artistic cultural needs of the fabric, culture building, preservation of the original residents, the heritage of ordinary citizens and the prosperity of the traditional way of life in the valuable historical texture of Shiraz..

فصلنامه برنامه ریزی و توسعه محیط شهری

دوره ۳، شماره ۱۲، زمستان ۱۴۰۲

شاپا چاپی: ۰۶۴۷-۲۹۸۱ شاپا الکترونیکی: ۱۲۰۱-۲۹۸۱

Journal Homepage: <http://juep.iaushiraz.ac.ir/>

مقاله پژوهشی

خوانشی بر گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی بافت تاریخی با بهره گیری از نظریه داده بنیاد (مورد پژوهی: شیراز)

سعیده قادری: دانشجوی دکتری شهرسازی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

زهرا سادات سعیده زرابادی*: دانشیار گروه شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مجتبی رفیعیان: استاد گروه شهرسازی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۱۸ صص ۳۴-۱۹ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۱۰

چکیده

بارزترین شاخصه بافت‌های تاریخی شهرها، میراث شهری ملموس و ناملموس ارزشمند و ظرفیت‌های قابل عرضه و واجد اهمیت است که مورد کم توجهی تصمیم سازان و تصمیم گیران قرار می‌گیرد. گردشگری میراثی به دلیل نقشی که در ایجاد مزیت‌های رقابتی در مقیاس ملی و محلی دارد یکی از ابزارهای مهم بازآفرینی بافت‌های تاریخی شهرها محسوب می‌شود، این نقش توجه توأمان به حفاظت و توسعه بافت‌های تاریخی را مدنظر قرار می‌دهد. استفاده از گردشگری میراثی در مناطق تاریخی می‌تواند به بازآفرینی شهری موفق این بافت‌ها کمک نماید. پژوهش حاضر درصدد آن است تا دارایی‌ها و ظرفیت‌های موجود در حوزه گردشگری میراثی را شناسایی نماید و خوانشی بر الگوی گردشگری میراثی در بازآفرین بافت تاریخی شیراز داشته باشد. این پژوهش برگرفته از پارادایم تفسیرگرایی است، رویکرد آن استقرایی، نوع پژوهش کاربردی - توسعه‌ای و ماهیت آن توصیفی - تحلیلی است و در زمره رویکردهای کیفی قرار می‌گیرد، روش گردآوری داده‌ها اسنادی، پیمایشی و روش نمونه گیری هدفمند است و تجزیه و تحلیل داده‌های آن نیز بر اساس کدگذاری باز، محوری و گزینشی است برای تبیین الگو از راهبردهای نظریه داده بنیاد استفاده گردیده است. نتیجه خوانش بیانگر این است که الگوی گردشگری میراثی در بازآفرینی بافت تاریخی شیراز، باید آموزش و پرورش، گردشگری فرهنگی، اجتماعی و مذهبی، گردشگری کالبدی، رویدادمحوری، ارزش‌های سنتی، میراث معنوی و انسجام اجتماعی را مدنظر قرار دهد، همزمان با آن ظرفیت سازی، الگوسازی، ترویج و تشویق، تعامل، همکاری و کنش گری در بستر تدوین و بازبینی قوانین ملی و محلی، تسهیلگری و میانجیگری، تسهیل کردن و اختیار دادن زمینه بروز خلاقیت کالبدی، مشارکت مردمی و سرزندگی اجتماعی فراهم شود و منتج به تقویت هویت کالبدی، فرهنگی و اجتماعی گردد.

واژه‌های کلیدی: گردشگری میراثی، بازآفرینی بافت تاریخی، نظریه داده بنیاد، شیراز.

استناد: قادری، سعیده؛ سعیده زرابادی، زهرا سادات؛ رفیعیان، مجتبی. (۱۴۰۲). خوانشی بر گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی

بافت تاریخی با بهره گیری از نظریه داده بنیاد (مورد پژوهی: شیراز). فصلنامه برنامه‌ریزی و توسعه محیط شهری، سال ۳، شماره ۱۲، صص ۱۹-۳۴.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز

© نویسندگان

DOI: 10.30495/juepd.2023.1994479.1247

DOR:

* نویسنده مسئول: زهرا سادات سعیده زرابادی، پست الکترونیکی: z.zarabadi@srbiau.ac.ir، تلفن: ۰۹۱۲۱۰۷۸۸۵۳

این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول با عنوان « تبیین الگوی جامع بازآفرینی بافت تاریخی شیراز با تأکید بر مشارکت همگانی و خلاقیت » می‌باشد.

مقدمه

میراث یکی از عناصر جدایی ناپذیر مناطق تاریخی است، به عنوان یادبود ما که از گذشته باقی مانده، آنچه که امروز با آن زندگی می‌کنیم و آنچه که به نسل‌های آینده منتقل می‌کنیم تعریف شده است. میراث فرهنگی و طبیعی ما، منابع غیرقابل جایگزین زندگی و الهام بخش زندگی است. در زمینه میراث، حفاظت و توسعه در کنار یکدیگر مطرح هستند، در حالی که هدف حفاظت، حفظ میراث تاریخی به گونه‌ای با اطمینان به نسل‌های آینده به عنوان ویژگی هویت موروثی است، اما توسعه قصد دارد با استفاده از یک جامعه و محیط آن سود ببرد. حفظ متعادل این دو دیدگاه متناقض نیازمند درجات مختلفی از تجدید حیات است و این شامل ادغام میراث تاریخی، ارث و حس مکان با نیازهای اقتصادی، سیاسی و اجتماعی معاصر است. میراث تاریخی شهری به عنوان دارایی‌های محافظتی تعریف شده است که مورد توجه توسعه شهری است، میراث تاریخی شهری را عمدتاً شامل آثار تاریخی، مناطق مسکونی تاریخی، مراکز تاریخی شهر و عناصر غیر محسوس، با نقش تعیین کننده ای برای استفاده از فضا و محیط ساخته شده بر می‌شمارند، همینطور حفاظت و ترویج میراث شهری را باعث بهبود رقابت ساختاری سراسری و مزایای مکانی خاص در رابطه با شهرهای دیگر می‌دانند (Zhou et al, 2017).

یکی از رویکردهایی که می‌تواند پتانسیل موجود در مناطق میراثی را فعال کند، گردشگری است. میراث جاذبه اصلی برای گردشگری است (Afkhami et al, 2016). گردشگری به دلیل نقشی که در ساخت شغل‌های جدید و ایجاد مزیت‌های رقابتی در مقیاس ملی و محلی دارد یکی از ابزارهای مهم بازآفرینی بافت‌های تاریخی محسوب می‌شود و در ابعاد مختلف کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مورد تأکید است. از دیدگاه (Khalid, 2010) با تقویت گردشگری می‌توان به حفاظت از بافت‌های تاریخی دست پیدا کرد. استفاده از گردشگری در مناطق تاریخی می‌تواند به حل مشکلات شهری و دستیابی به بازآفرینی شهری موفق این مناطق کمک کند، وجود فراوان سایت‌های میراث در منظره‌های گردشگری معاصر به این معنی است که دیدن ترکیبی از این سایت‌ها و محل‌های سکونت معمولی در محلات شهری رایج تر خواهد بود (Qiana and Li, 2017). گردشگری میراث نسبت به سایر بخش‌ها به ویژه در کشورهای در حال توسعه رشد زیادی دارد (Afkhami et al, 2016).

بافت تاریخی شیراز به جهت وجود عناصر شاخص متعددش مکان زندگی و مراجعه بسیاری از مردم است. مردمی که گاه با هدف زیارت حرم های مطهر امام زادگان و گاه با نیت بازدید از میراث ناملموس و بناهای ارزشمند تاریخی در آن حضور می‌یابند. بازآفرینی شهری دیدگاهی یکپارچه و کامل است اما از بررسی اقداماتی که با عنوان بازآفرینی در بافت تاریخی شیراز مطرحند این نگرش چندبعدی دیده نمی‌شود و در عمل تأکید بر مداخلات کالبدی در مجموعه‌ها و بناهای تاریخی وجود دارد. گاهی اوقات نیز این اقدامات بدون توجه به پیوست‌های فرهنگی و اجتماعی تهیه می‌شوند. بدین صورت که شناخت صحیحی از هویت فرهنگی، ویژگی‌های ارزشی و معنوی، سنت‌ها و باورهای مردم که موثر بر گردشگری میراثی هستند صورت نمی‌گیرد. این نوع گردشگری به‌عنوان موتور محرکه بازآفرینی مناطق تاریخی از مهم‌ترین مواردی است که نیازمند اتخاذ الگوهای منسجم متناسب با پتانسیل‌ها و شرایط بومی هر منطقه است. از این رو این پژوهش درصدد آن است تا دارایی‌ها و ظرفیت‌های موجود در حوزه گردشگری میراثی را شناسایی نماید و خوانشی بر الگوی گردشگری میراثی در بازآفرین بافت تاریخی شیراز داشته باشد.

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

بررسی پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد با وجود فراوانی مطالعه با محوریت گردشگری میراثی تحقیقات کاملی به منظور خوانش نقش این مفهوم در بازآفرینی بافت تاریخی صورت نپذیرفته است و به دلیل تأثیر قابل توجه گردشگری میراثی در اجرای بازآفرینی بافت‌های تاریخی و به ویژه بافت تاریخی شیراز ضروری است این پژوهش انجام گیرد. (Zhang et al, 2023) معتقدند تاریخ و فرهنگ شهر اغلب از طریق میراث به نمایش گذاشته می‌شود که راهی برای جذب گردشگر به شهر است. در گردشگری میراثی (Zhou et al, 2017) توسعه مجدد منطقه‌ای با ارزش‌های تاریخی و فرهنگی را، روند اجتناب ناپذیر توسعه شهری می‌دانند. سیاست گذاران و محققانی مانند (Qiana & Li, 2017) در مورد افزایش نفوذ توسعه گردشگری به زندگی روزمره شهروندان محلی در محله‌های تاریخی نیز هشدار می‌دهند و نگرانی‌های درباره آن دارند. از نظر اقتصادی، گردشگری ممکن است به اذعان (Chahardowli & Sajadzadeh, 2017) شامل تعارض منافع و تداخل با زندگی روزمره ساکنان محلی، به ویژه در بخش مسکونی باشد، ارتقاء ارزش زمین، افزایش مشارکت اجتماعی و حفظ و احیای بناهای تاریخی ارزشمند می‌تواند جبران نقص کند. از نظر اجتماعی درباره از بین رفتن فعالیت‌های روزمره سنتی در بافت‌های تاریخی، طبق بررسی و تأکید افراد مختلفی مانند (Park, 2014)، (Wang, 2012)، (Qiana and Li, 2017)، دلایلی مانند عدم حضور رسمی مشارکت جامعه در حفظ و توسعه میراث شهری که باعث تغییر زندگی سنتی در مراکز تاریخی و تبدیل آن‌ها به پارک‌های تاریخی توریستی بدون جمعیت محلی

و فعالیت‌های سنتی می‌شود. از جنبه‌های ذکر شده و همچنین کالبدی و قانونی افرادی مانند (Smith et al, 2011) و (Park, 2014) درباره تأکید زیاد بر میراث شهروندان عادی، گروه‌های حاشیه نشین و جوامع نابود شده هشدار داده‌اند و معتقدند که شهروندان محلی ممکن است سیاست‌ها را به سمت کسب مزیت‌های خود برای دستیابی به اهدافشان تفسیر یا هدایت کنند و با قوانینی که در تنازع با منافعشان است مخالفت کنند.

درباره اثرات گردشگری میراثی در محله‌های تاریخی نظرات مثبت و منفی توأم وجود دارد، و افرادی مانند (Huimin Gu and Chris Ryan, 2012) و (Wang, 2012) معتقدند که گردشگری میراثی ممکن است باعث اعیانی سازی¹ شود، این گونه که جمعیت مرفه بیشتری را به محله‌های تاریخی ببرد، ارزش ملک را برای مالکان بهبود دهد ولی طبقه فقیر را به بیرون براند. یکی از مسائل بسیار مهم در بافت‌های تاریخی بحث حفظ ساکنان اصلی محلی در آن‌ها و رونق گرفتن زندگی روزمره سنتی است. در این مورد (Qiana & Li, 2017) اظهار داشته‌اند که وجود عملکرد مسکونی در حفظ تسهیلات و امکانات اجتماعی- فرهنگی محله و شیوه سنتی زندگی روزمره، اساسی است. اقدامات و سیاست‌هایی که می‌تواند به تقویت بعد اجتماعی در بافت‌های تاریخی کمک کند.

درباره منافع اقتصادی گردشگری در بافت‌های تاریخی (Sajadzadeh, & Chahardowli, 2022) بر نقش آن جهت بهبود مشارکت اجتماعی، احساس تعلق و خودانگیزگی اجتماعی و تأثیر آن بر بازآفرینی بهتر مراکز تاریخی شهرها اذعان کرده‌اند. منافع اقتصادی گردشگری را (Khalid, 2010) به سه نوع مختلف طبقه بندی کرده است: مستقیم، غیرمستقیم و القا شده. به بیان (Nuryanti, 1996) در نواحی میراثی گردشگران، افراد محلی و مکان‌های میزبانی باید به طور متقابل در تعامل باشند تا نیازهای هر فرد را برآورده سازند. حفاظت و احیا در مرکز این نیازها قرار دارد. برای افراد محلی، حفظ ارزش‌ها و معانی شیوه‌ها و محیط آن‌ها که شامل جنبه‌های زیر است: فرهنگی، تاریخی، سنتی، هنری، اجتماعی، اقتصادی، عملکردی، محیطی، و تجربی. برای بازدیدکنندگان، حفظ ارزش‌ها، معانی و شیوه‌ها پیش نیاز هر گونه درک شخصیت اصلی مکان است. به اعتقاد (Hu, 2007) اقدامات گردشگری در کنار سایر گزینه‌های توسعه می‌تواند در زمینه بافت‌های تاریخی در نظر گرفته شود.

ایده دیگری که به حفاظت از منابع میراثی و بازدید از میراث ملموس و ناملموس و محل‌های سکونت افراد محلی کمک می‌کند، ایده مسیر میراثی است، از نظر (Khalid, 2010) مسیر میراثی، یکی از تجلیات کالبدی تعاملات بین بازدیدکنندگان، افراد محلی و مکان میزبان است. مسیرهای میراثی باید به تعامل میان حفاظت و توانمندسازی، تفسیر و توسعه اقتصادی محلی پاسخ دهند. همچنین افراد محلی به عنوان بخش جدایی ناپذیر از مکان میراث، می‌توانند نیروی حیاتی در یک منطقه داشته باشند و در نتیجه به حفظ فضایی مساعد جهت گردشگری کمک کنند. این تعاملات بر اساس یک مجموعه‌ای از نیازها است که هر بازیکن وارد این تعاملات می‌شود تا خواسته‌هایش برآورده شود. مسیر میراثی تمام این تعاملات را پوشش می‌دهد. مداخلات حفاظتی و توانمندسازی در مناطق تاریخی، پیش نیاز هستند، آن‌ها عمل لازم جهت قادر ساختن دارایی‌های جامعه برای ایفای نقش اختصاص داده شده در توسعه را دارند. آن‌ها مستقیماً با دارایی‌های اجتماعی و رفاه کالبدی خود سر و کار دارند. تفسیر این مورد براساس انتخاب‌هایی است که توسط جامعه محلی در مورد چگونگی به تصویر کشیدن منطقه میراثی انجام می‌شود؛ یک تفسیر خوب می‌تواند تعداد بیشتری از گردشگران را جذب کند. در نهایت، جنبه اقتصادی محلی حوزه‌ای است که از طریق آن تأثیرات مستقیم یافته‌های توسعه را می‌توان اندازه‌گیری کرد. البته (Qiana & Li, 2017) بیان می‌کنند که شهروندان محلی لزوماً به حفظ کالبدی ساختمان‌های میراثی به عنوان یک ابزار موثر برای حفظ روش سنتی زندگی روزمره توجه نمی‌کنند. می‌توان با اعتقادی که (Khalid, 2010) دارد مبنی بر اینکه گردشگری برای مردم محلی می‌تواند توانمندسازی مناطق تاریخی را ترویج کند و در نتیجه زندگی ساکنان را بهبود بخشد، همچنین علاوه بر این، برای مردم محلی، مهم‌ترین فواید گردشگری، به احتمال زیاد در بعد اقتصادی، به شکل افزایش درآمدها و فرصت‌های شغلی می‌تواند باشد، مردم را به این کار ترغیب کرد. با این توصیف حضور افراد محلی به عنوان نیروی حیاتی در این حوزه زمینه مشارکت و خلاقیت آن‌ها را نیز فراهم می‌کند.

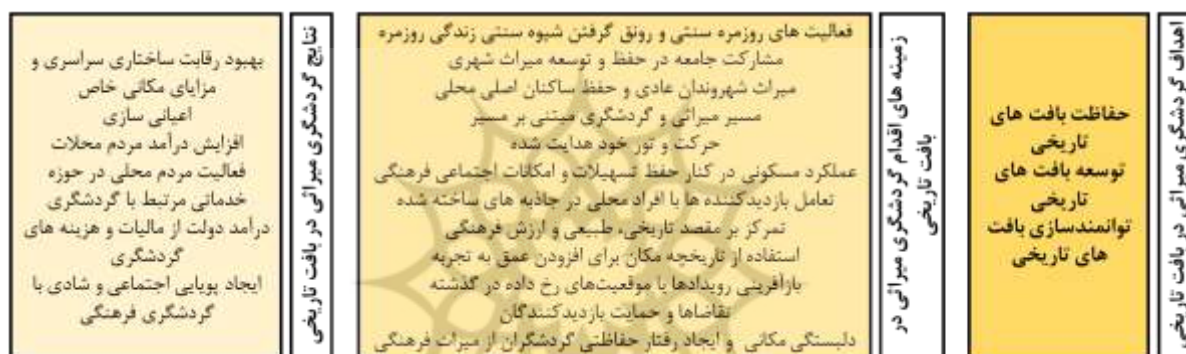
میراث فرهنگی نقش مهمی در ارتقای توسعه گردشگری شهری و توسعه پایدار شهرها ایفا می‌کند، به نظر می‌رسد برنامه‌ریزی مسیر گردشگری نقش تعیین‌کننده‌ای در پایداری آن داشته باشد، گردشگری مبتنی بر مسیرها برای توسعه پایدار فضاهای فرهنگی در مناطق تاریخی ضروری است (Zhang et al, 2023). پژوهش (Sheng & Tang, 2015) نشان می‌دهد از مفهوم گردشگری مسیر برای هدایت گردشگران برای راه رفتن در مسیر آثار فرهنگی استفاده کرده‌اند. نقشی که در مسیرهای میراثی می‌تواند مورد تأکید باشد، استفاده از حرکت است، (Khalid, 2010) استدلال می‌کند که حرکت به حذف موانع و تشویق روح اکتشافی، ایجاد فضای باز برای تماس‌های جدید کمک می‌کند، یک تور خود هدایت شده، به بازدیدکننده‌ها اجازه می‌دهد تا مستقیماً با افراد محلی در جاذبه‌های ساخته شده تعامل داشته باشند.

¹ Gentrification

² Trail

به عقیده (Park et al., 2019) گردشگری میراث روی مقصد تاریخی، طبیعی و ارزش فرهنگی تمرکز دارد، این موضوع به انگیزه تجربه آیم‌های مختلف، نماینده دوره‌های گذشته و حال مقصد گردشگری، مربوط می‌شود اگر گردشگری میراثی با موفقیت اجرا شود، از تاریخچه مکان برای افزودن عمق به تجربه استفاده خواهد کرد. متخصصان گردشگری اغلب این استراتژی را در سطوح مختلف دنبال می‌کنند، مانند بازآفرینی رویدادها یا موقعیت‌هایی که در گذشته رخ می‌دادند، یا با استفاده از پیوندهای نمادین واقعی به گذشته. در جای دیگری (Scarpi & Raggiotto, 2023) بیان می‌کند گردشگری میراث بر گذشته تمرکز دارد، بنابراین، نیاز به یک شکاف زمانی بین رویدادهای تاریخی و حال گردشگران که روی آن تمرکز می‌کند دارد.

تحقیقات (Megeirhi et al., 2020) نشان داده است که تقاضای بازدیدکنندگان جز مهمی است که باید در برنامه‌ریزی گردشگری پایدار در نظر گرفته شود و برای اینکه گردشگری پایدار در نظر گرفته شود، نیاز به حمایت بازدیدکنندگان دارد تا حد امکان موفق باشد. فرآیند شکل‌گیری مسیرهای فرهنگی به عنوان محصولات گردشگری به عنوان یک اصل جدید حفاظت از میراث فرهنگی، تجدید حیات، بهره برداری و نمایش در نظر گرفته می‌شود (Bjeljac et al., 2015). دل‌بستگی مکانی ایجاد شده توسط گردشگران در فرآیند گردشگری در سایت‌های میراث فرهنگی می‌تواند سلامت روانی گردشگران را ارتقا داده و رفتار حفاظتی گردشگران از میراث فرهنگی را تحریک کند (Zhang et al., 2023). بر اساس تحقیقات (Sanagustin – Fons et al., 2020) گردشگری فرهنگی شادی را ترویج می‌کند و پویایی اجتماعی ایجاد شده در تجربیات گردشگری فرهنگی برای مردم اهمیت زیادی دارد.

جدول ۱- دسته بندی مبانی نظری اقدامات گردشگری میراثی در بازآفرینی بافت تاریخی (منبع: مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۲)

مواد و روش تحقیق

پارادایم‌های سازگار با این پژوهش، ساخت‌گرایی است که به اشاره (Creswell, 2007) غالباً با تفسیرگرایی ترکیب شده است، در رویکرد تفسیرگرایی آنچه اصالت دارد، دیدگاه افراد است که جایگزین مشاهده گر می‌شود، جهان به صورت ذهنی تجربه می‌شود و ادراک از جهان جنبه تفسیری دارد که به وسیله انسان خلق می‌شود (Iman, 2015). پژوهش تفسیری به دنبال آن است تا کنش‌های همه کنشگران با یک سیستم معانی مشترک قابل فهم گردد. تبیین تفسیری به دنبال پاسخگویی به سوال چگونه است (Marzooghi, 2016). رویکرد پژوهش با توجه به سوال استقرایی است. از طریق معلومات جزئی و برقراری ارتباط بین آنها در پی چپستی و چگونگی موضوع گردشگری میراثی در بازآفرینی بافت تاریخی شیراز، بر اساس مشاهده حوادث، رویدادها و چارچوب‌های اندیشه‌ای افراد، اطلاعات گردآوری و تحلیل می‌شوند، از داده‌ها مضامین کلی و از مضامین، الگوی کلی ارائه می‌گردد.

در بخش کیفی که تنها رویکرد این پژوهش است، مرور نظام مند و راهبرد داده بنیاد مورد استفاده است. با توجه به مفروضات فلسفی پژوهش، جهت گیری آن به لحاظ هدف، از نوع توسعه‌ای- کاربردی است، به این دلیل که به منظور بهبود رفتارها، روش‌ها، ابزارها، وسایل، تولیدات، ساختارها و الگوهای مورد استفاده جوامع انسانی و به دنبال توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است، این پژوهش از نظر ماهیت، کیفی و پژوهشی توصیفی - تحلیلی است. در بخش توصیفی از نوع مطالعات زمینه یابی و در بخش تحلیلی به دنبال فهم و اکتشاف میدانی است. در انجام این پژوهش برای شکل دادن به آن، نیاز بود پیشینه و مرور ادبیات صورت بگیرد، با این هدف که به الگوی شناسایی شده کمک کند و به صورت استقرایی مورد استفاده قرار دهد. نیاز به تکیه‌گاه استدلالی محکمی وجود داشت، این تکیه‌گاه از طریق جستجو در ادبیات و مباحث نظری تحقیق و کشف مضامین و مقولات کلی موجود درباره آن فراهم شد. در پژوهش حاضر از روش مرور نظام مند و پنل خبرگان و سپس از روش داده بنیاد استفاده گردید. از آنجایی که پژوهش حاضر پدیده خاص پژوهش که خوانش گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی

بافت تاریخی شیراز را در یک بازه زمانی خاص مورد مطالعه قرار می‌دهد از نوع تک مقطعی است. شیوه گردآوری داده‌ها با روش اسنادی و کتابخانه‌ای و روش پیمایشی (میدانی) است. در روش پیمایشی از ابزار مشاهده و مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته استفاده شد. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها مرور نظام مند و نظریه داده بنیاد است.

در این پژوهش ۱۲ مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته با پرسش‌های کلی از جامعه متخصص شامل بهره وران و استفاده کنندگان، ذی نفوذان و ذی مدخلان بافت در حوزه‌های مختلف از اعضای شورای شهر، مدیران شهرداری، اعضای هیئت علمی، ساکنان، کسبه و فعالان و علاقمندان به بافت تاریخی و رجوع به مستندات انجام گردید. پرسش اصلی در مصاحبه عمیق نیمه ساختار یافته انجام شده این بود که نقش گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی بافت تاریخی شیراز چیست. استراوس و کوربین سه فن کدگذاری در نظریه داده بنیاد پیشنهاد داده‌اند: کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی که به عنوان بخشی از فرآیند خلق نظریه است (Danaeifard & Emami, 2007). کدگذاری باز: در این مرحله، مقوله‌های اولیه در خصوص گردشگری میراثی به وسیله تقطیع اطلاعات و مقایسه مستمر شباهت‌ها و تفاوت‌هایی که در مصاحبه‌ها و اسناد به دست آمدند شکل می‌گیرد (Danaeifard et al, 2015). کدگذاری محوری: در این مرحله، یک مقوله مرحله کدگذاری باز انتخاب و در مرکز فرآیند قرار می‌گیرد و سپس دیگر مقوله‌ها به آن ربط داده می‌شود. این مقوله‌های دیگر عبارتند از شرایط علی، راهبردها، شرایط زمینه‌ای و مداخله گر و پیامدها. کدگذاری انتخابی: نظریه داده بنیاد جهت ارائه الگو در ارتباط با یک مفهوم استفاده می‌شود و در دسته بندی‌های استراتژی‌های روش شناسی، نزدیک ترین استراتژی برای طراحی الگو است. در این مرحله مقولات اصلی به صورت نظام مند به یکدیگر ربط داده شدند و الگوی گردشگری میراثی در بازآفرینی بافت تاریخی شیراز تبیین می‌گردد.

نمودار ۱- فرآیند انجام پژوهش با استفاده از نظریه داده بنیاد (منبع: مطالعات نویسندگان، ۱۴۰۲)

محدوده مورد مطالعه

بافت تاریخی شیراز به عنوان هسته اولیه شکل‌گیری شهر شیراز، میراث ملموس و ناملموس است که تاریخ، هویت، فرهنگ این کهن شهر را نشان می‌دهد. این بافت واجد ارزشمندترین ویژگی‌های معنوی از قبیل هویت فرهنگی، الگوهای خاص فرهنگی، اصالت اجتماعی و فرهنگی، ظرفیت‌های منحصر به فرد اقتصادی و با ویژگی‌های مادی شامل الگوهای خاص معماری و شهرسازی، هویت کالبدی، میداين قدیمی، معابر کم عرض و بن بست، خیابان‌های ارگانیک، بناهای واجد ارزش و خاص از نظر معماری، مساجد منحصر به فرد، مدارس و حمام‌ها است به دنبال توسعه اقتصادی و کالبدی سریع شهر با الگو و سبک مدرن و خارج از حریم و محدوده کهن، در خود مداخلات گسترده کالبدی را تجربه کرده و باعث تغییر الگوهای اجتماعی و فرهنگی و فقر اقتصادی شده است.

بافت تاریخی شیراز با وسعت تقریبی ۳۶۸ هکتار از ۱۰ محله تشکیل شده است، هر کدام از محلات بافت تاریخی شیراز واجد ویژگی‌های خاص خود هستند. وجود ۴۰۰ اثر بار ارزش شامل بناهای ثبت شده میراثی، ۸ دروازه که آثاری از آنان به جای مانده و ۱۲ مرکز و چندین محور فرهنگی که جزء آثار ملموس هستند و میراث ناملموس شامل شیوه‌های زندگی سنتی، روابط اجتماعی خاص، آداب و رسوم، باورها و عقاید خاص مردمان آن، تاریخ و هنر منحصر به فرد شیراز که بیانگر هویت تاریخی و فرهنگی دوره‌های مختلف گذشته بر بافت تاریخی این شهر است، این بافت به دلیل مشکلات و معضلات مختلف کالبدی - محیطی، اقتصادی و فرهنگی - اجتماعی روز به روز در حال از دست ساکنان قدیمی و محل استقرار گروه‌های مختلف اجتماعی با فرهنگ‌های مختلف و با فقر اقتصادی شده است و این خود یکی از عوامل فرسودگی و تخریب بناهای میراثی و غیرمیراثی شهر شیراز است. این بافت به جهت وجود عناصر شاخص متعددش مکان زندگی و مراجعه بسیاری از مردم است. اما ظرفیت‌های گردشگری بافت تاریخی کلان شهر شیراز به عنوان یکی از بزرگترین و غنی ترین مراکز تاریخی فرهنگی کشور در ابعاد مختلف مورد غفلت قرار گرفته است.

بحث و ارائه یافته‌ها

کدگذاری باز

در نخستین مرحله از تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده، یافته‌های حاصل از کدگذاری باز، شامل ۱۷۵ کد استخراج شده از مصاحبه‌ها، اسناد و مشاهدات پژوهشگران ارائه شدند.^۱

کدگذاری محوری

به منظور خوانش گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی بافت تاریخی شیراز کدهای باز موجود مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند و مفاهیم، مقولات فرعی و مقولات اصلی نیز مشخص گردیدند.

شرایط علی خوانش گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی بافت تاریخی

بر اساس رهیافت استراوس و کوربین در نظریه داده بنیاد عوامل علی آن دسته از مفاهیمی است که به طور کلی و در قالب مجموعه‌ای از کدهای شناسایی شده بر راهبردها، عوامل زمینه‌ای، عوامل مداخله‌ای و پیامدها تأثیر دارند. عوامل موثر بر گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی بافت‌های تاریخی از بررسی اسناد و دیدگاه مصاحبه شونده‌گان و همچنین نتایج حاصل از مقوله بندی کدها ارائه گردیده است.

جدول ۲- شرایط علی خوانش گردشگری میراثی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

جدول ۳- شرایط علی خوانش گردشگری میراثی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

^۱ کدهای باز این پژوهش در رساله دکتری نویسنده اول با عنوان « تبیین الگوی جامع بازآفرینی بافت تاریخی شیراز با تأکید بر مشارکت همگانی و خلاقیت » که با راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم انجام شده است آورده شده است

گردشگری کالبدی	بافت گردی	تعریف مسیرهای پیاده روی جذاب برای گردشگران - تور قدم زدن در بافت - حرکت تفریحی با دوچرخه بین عناصر تاریخی
	تقویت ظرفیت های گردشگری	تبدیل خانه های تاریخی افراد به ایستگاه های گردشگری و ثبت آن ها به نام خودشان - نبود جاذبه خاصی برای نمایش به گردشگر - تعطیل بودن عناصر تاریخی به دلیل مشخص نبودن متولی رسیدگی به عناصر مختلف تاریخی بافت
	توجه به میراث ناملموس و معماری متنوع خانه های تاریخی	وجود میراث معنوی و ناملموس در خانه های تاریخی - تنوع معماری خانه های تاریخی
	توجه به محل وقوع داستان ها و روایت ها	تعریف داستان ها و روایت های قدیمی شیراز در محل وقوع آن

ادامه جدول ۳- شرایط علی خوانش گردشگری میراثی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

رویداد محوری، ارزش های سنتی و میراث معنوی	داستان ها و روایت های تاریخی	پرداخت معاصر به داستان های عامیانه و قدیمی - تعریف داستان ها و روایت های قدیمی مختلف مذهبی و تاریخی - تعریف داستان زندگی شخصیت های مثبت و منفی بافت توسط پدربزرگ ها و مادر بزرگ ها
	سرمایه ها و میراث معنوی بافت	آشنا بودن اقشار مختلف با اشعار حافظ و سعدی و اثرگذاری داستان ها روی ذهن افراد در گذشته - توجه به آینده و سرمایه داران معنوی برای ورود به بافت وجود سرمایه های معنوی و افراد توانمند ساکنان در بافت - توجه به میراث معنوی بافت - هنرمند بودن اهالی در زمینه مرمت سنگ، چوب، گچ و نقاشی
	ارزش های سنتی و قدیمی بافت	لزوم برنامه ریزی برای ارتباط گرفتن مردم با بافت و معرفی ارزش های سنتی و قدیمی برای ساکنین - زیبا بودن الگوهای استخراج شده از خاطرات اهالی
	داستان سرایی از میراث ملموس و ناملموس بافت	پیشنهاد تعریف و توضیح تاریخ و الگوی بافت در بازه های زمانی مختلف - پیشنهاد استخراج و پروراندن داستان های جذاب از چگونگی ساخت خانه ها و محلات شیراز - پیشنهاد برگزاری رویدادها و داستان های پرورش داده شده مربوط به بافت در روزهای خاصی مربوط به بافت
	اطلاع رسانی	اطلاع رسانی برگزاری رویدادها در سطح گسترده
	مستندنگاری وقایع و میراث معنوی گذشته	مستندنگاری اتفاقات، جریانها، داستان ها و شعرهای دوره های گذشته
	رویداد محوری و آیین های تاریخی و فرهنگی	توجه به برگزاری رویدادهای سالانه مانند عروسی نارنج جهت ترویج فرهنگ درختکاری و همزیستی با طبیعت - پیشنهاد برقراری همکاری بین دستگاهی جهت برگزاری رویدادهای علمی ماهانه و فصلی ملی در زمینه هنرهای سنتی و صنایع دستی در بافت - وجود رسوم و آیین های تاریخی و دوستدار محیط زیست بین مردم - طراحی رویداد برای اقامتگاه ها
	تولید چندرسانه ای	استفاده و تولید ابزارهای چند رسانه ای جهت نمایش اقدامات و معرفی بافت

جدول ۴- شرایط علی خوانش گردشگری میراثی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

شرایط زمینه‌ای خوانش گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی بافت تاریخی

شرایط زمینه‌ای مجموعه علل و شرایطی که کنشگر را به انجام رفتار خاصی ترغیب می‌کند و بر راهبردها اثرگذار است. شرایط زمینه‌ای گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی بافت‌های تاریخی از دیدگاه مصاحبه شونده‌گان و نتایج حاصل از مقوله بندی کدها ارائه گردیده است

تسهیلگری و میانجیگری	اقدامات و وظایف میانجی و تسهیلگر	لزوم استفاده از همکاری افراد مخالف و جمع کردن زیرکانه نظرات مختلف و مخالف توسط تسهیلگر - الزام ارزیابی، بالابیش و گرفتن بازخورد مداوم از مردم توسط میانجی در اقدامات بازآفرینی
	تسهیلگری و میانجیگری	نیاز به تعریف درست جایگاه میانجی جهت ایفای نقش در مشارکت و منتقل کننده مشکلات پایین به بالا - راه اندازی دفتر تسهیلگری یا هدف ایفای نقش به عنوان میانجی بین دولت، مردم و سرمایه گذار بخش خصوصی - اهمیت نقش میانجی در اقدامات مشارکتی و اجرای قوانین
	اطمینان دهی به مردم	لزوم اطمینان دهی به مردم توسط تسهیلگران در فرایند بازآفرینی

جدول ۵- شرایط زمینه‌ای خوانش گردشگری میراثی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

مقوله اصلی	مقوله های فرعی	مفاهیم
	تسهیل سازی و تفویض اختیار ملی به استان ها در اقدامات بافت	تقاضای تسهیل صدور مجوزهای اقدام در بافت - دادن جرات و جسارت کار کردن در بافت ها به استان ها توسط میراث
مقوله اصلی	دید تک بعدی و موزه محورانه متولیان به بافت	نگاه گردشگری به بافت توسط دستگاه های خدمات رسان - عدم تمایل شهرداری به ارائه خدمات - لزوم ارائه محدودیت قانونی برای دادن مجوز به هتل ها و بوم گردی ها
	بازبینی قوانین ملی و محلی	نیاز به بازبینی و بررسی مجدد قوانین شهرداری و میراث در زمینه بافت تاریخی

جدول ۶- شرایط زمینه‌ای خوانش گردشگری میراثی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

شرایط مداخله‌ای خوانش گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی بافت تاریخی

شرایط مداخله‌ای مجموعه علل و شرایطی که کنشگر را به انجام رفتار خاصی ترغیب می‌کند و بر راهبردها نیز اثر گذار است. عوامل مداخله‌ای گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی بافت‌های تاریخی از دیدگاه مصاحبه شوندگان و نتایج حاصل از مقوله بندی کدها ارائه گردیده است.

مقوله اصلی	مقوله های فرعی	مفاهیم
ظرفیت سازی	طرح جامع و کل نگرانه بازآفرینی بافت تاریخی	نبود طرح مشخص برای بافت تاریخی و گردشگری آن - لزوم تهیه طرح جامع مشترک بافت و گردشگری
	ثبت منعطفانه بافت تاریخی	نگاه سخت گیرانه، عدم مداخله و حفاظتی صرف در مواجهه با آثار تاریخی ثبت شده - حفظ ساختار و کمترین میزان مداخله در صورت ثبت شهر تاریخی شیراز - لزوم بررسی معایب و مضرات ثبت بافت تاریخی شیراز - تفاوت نگاه مدافعان گردشگری و ساکنان در برخورد با بافت تاریخی و تغییرات در آن - لزوم ثبت جهانی بافت تاریخی - لزوم ثبت منعطفانه جهانی بافت تاریخی با در نظر گرفتن نیازهای عادی مردم
الگوسازی، ترویج و تشویق	الگوسازی و ترویج مشارکت همه جانبه در حفظ امکانات بافت	نیاز به الگوی مشارکت ساکنان و استفاده کنندگان در حفظ و نگهداری و متولی گری فضاها و امکانات بافت
تعامل و همکاری و کنش گری	ارتباط با رسانه	برقراری ارتباط با رسانه ها
	تعامل و کنش گری اجتماعی	ورود کنشگران اجتماعی از مرحله انتقاد تا ارائه راهکار در حوزه های مختلف - کنشگری و تعامل با نمایندگان مجلس و تصویب قانون حمایت از بافت های تاریخی و قانون حمایت از استادکاران صنایع دستی - تعامل با مسئولین و تسریع روال اداری صدور مجوز تا اجرای طرح در پروژه ها
	همکاری بین دستگاهی در اجرای امور مختلف بافت	پیشنهاد برقراری همکاری بین دستگاهی جهت برگزاری رویدادهای علمی ماهانه و فصلی ملی در زمینه هنرهای سنتی و صنایع دستی در بافت - لزوم هماهنگی بیشتر وزارت میراث با شهرداری ها

جدول ۷- شرایط مداخله‌ای خوانش گردشگری میراثی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

راهبردهای خوانش گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی بافت تاریخی

راهبردها کنش یا برهم کنش‌های خاصی هستند که از پدیده محوری منتج می‌شوند. راهبردهای گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی بافت های تاریخی از بررسی اسناد و دیدگاه مصاحبه شوندگان و همچنین نتایج حاصل از مقوله بندی کدها ارائه شده است.

مقوله اصلی	مقوله های فرعی	مفاهیم
مشارکت مردمی و سرزندگی اجتماعی	اثر مشارکت مردم در حفظ و حیات محلات	حفظ خانه های تاریخی توسط انجام فعالیت با مشارکت مردم - وابستگی حیات محلات به مشارکت ساکنان در بعد اجتماعی - شرکت مردم در استفاده از برنامه های راه انداخته شده در بافت - پررنگ تر بودن نقش مردم نسبت به دستگاه های متولی در مباحث اجتماعی
	تصویرسازی رویدادها روی کالبد	طراحی و اجرای رویدادها به صورت تصویری روی قابوهای بافت
خلاقیت کالبدی	نمایش خلاقیت با خوانش جدید و پرداخت تصویری از میراث معنوی	مکتب در محله توسط پرداخت تصویری و خوانش جدیدی از میراث معنوی - ارائه کار خلاقانه توسط تصویر، گویش و خوانش جدیدی از قصه ها جهت جذب مخاطب
	آینده نگاری و داستان سازی فضاها	اندیشیدن به آینده قصه ها - تعریف داستان برای تک تک فضاها
	جذابیت حرکتی در بافت	وجود جذابیت برای ادامه دادن مسیر - نشانه گذاری و فاصله گذاری زمانی بین عناصر و بناهای مختلف بافت
	جذابیت بخشی با المان سازی و پرداخت تصویری به کالبد بافت	برنامه ریزی تعریف داستان برای معابر و جداره های بافت - استفاده از نماد و نشانه ثابت در طرح ها - نشانه گذاری بین عناصر و بناهای مختلف با نمادهای جذاب - ایجاد دیوار گالری جهت ارائه کار مداوم هفتگی و ماهانه روی جداره ها توسط هنرمندان
	نیازهای فضایی اطلاع رسانی	اختصاص فضاهای اطلاع رسانی در ورودی گذرها به صورت چند منظوره جهت ترویج و آشنایی با معماری بافت قدیم
	استفاده از فناوری در تولید مصالح و محصولات معماری و هنری قدیمی	تلفیق معماری و هنر قدیم با فناوری و معماری جدید جهت تولید محصولات و مصالح نوین

جدول ۸- راهبردهای خوانش گردشگری میراثی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

پیامدهای خوانش گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی بافت تاریخی

پیامدها خروجی‌های حاصل از استخدام راهبردها هستند. پیامدهای گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی بافت‌های تاریخی از بررسی اسناد و دیدگاه مصاحبه‌شوندگان و همچنین نتایج حاصل از مقوله بندی کدها در جدول ذیل ارائه گردیده است.

هویت فرهنگی و اجتماعی	نگاه نامناسب به بافت	تغییر نگاه معماران و شهرسازان از قدیمی به مدرن - عدم انتخاب بافت برای زندگی توسط سرمایه گذاران - تمایل نداشتن متمولین به خرید خانه در بافت
	حفظ هویت	بی اهمیتی ارزش هویتی و تاریخی برای مهاجرین ساکن - لزوم حفظ هویت
	نیازهای فرهنگی هنری بافت	نیاز به فراهم کردن زمینه برای اجرای هنرهای مختلف - نیاز به توجه به تخصصی شدن فرهنگی قسمت های مختلف بافت - نیازمند تشویق مردم به داشتن همدلی، خردورزی، خردجمعی، اقتصاد فرهنگی و هنری - لزوم توجه به مساجد به عنوان پایگاه و متولی برگزاری امور فرهنگی و سبک های تربیتی - پیشنهاد ایجاد تشکل های محلی
	ضعف های هویتی فرهنگی	درگیری با افراد ناآگاه - خراب کردن خانه ها توسط مالکان به دلیل ناآگاهی نسبت به ارزش آن - اولویت سود اقتصادی نسبت به هویت برای کاسبان
	فرهنگ سازی	نیاز به فرهنگ سازی - فرهنگ سازی در محله و جامعه در خانه های خلاق - لزوم توجه توأمان به سود اقتصادی و هویت

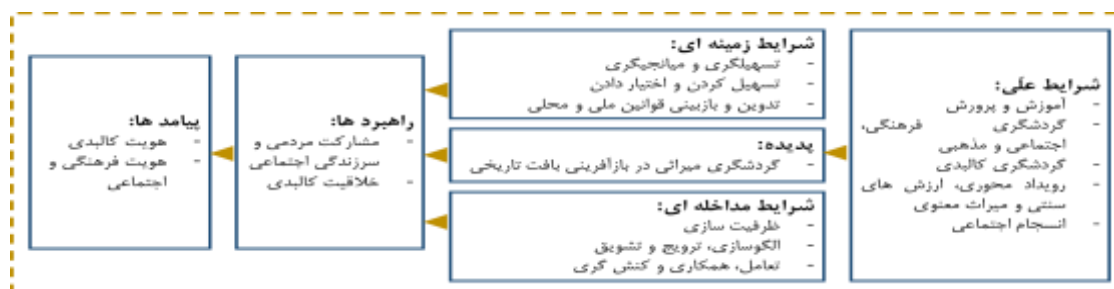
جدول ۹- پیامدهای خوانش گردشگری میراثی

هویت کالبدی	توجه به الگوهای کالبدی جهانی و مطالعات تاریخی و مداخلات کالبدی	حل مشکل کالبدی بافت با استفاده از الگوهای جهانی و منطقه ای توسط نهادهای متولی - عدم مداخله کالبدی در بافت بدون اطلاع از مطالعات تاریخی و هویتی - وجود چارچوب های ساخت و ساز بدون در نظر گرفتن اثر هویتی آن
	بکر ماندن کالبد برخی خانه های تاریخی	بکر و دست نخورده بودن برخی خانه های قدیمی شیراز
	هویت داشتن خانه ها	نام داشتن خانه ها به نام اشخاص، هنرمندان و صنعتگران
	توجه به سرمایه های کالبدی بافت	سرمایه بودن خانه های تاریخی - الزام نهادینه شدن توجه به سرمایه های کالبدی بافت
	شناسایی و تقویت الگوهای تاریخی، محتواگرایانه و سرزنده بافت	تلاش در شناسایی و تقویت الگوی تاریخی و تمدنی محلات بافت در حوزه کالبدی - الزام ساخت باغ ایرانی در بافت - وجود معماری محتواگرایانه، فضای بیرونی، درونی و اندرونی و سرزنده در بافت
خاطرزایی با تصویرسازی و المان های شهری	خاطرزایی با المان های شهری و تصویربرداری کردن داستان های قدیمی - جانمایی نمادهای شهادت و قهرمانی و ایثارگری	

جدول ۱۰- پیامدهای خوانش گردشگری میراثی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

کدگذاری گزینشی

در این گام، مقوله محوری به شکلی نظام مند به دیگر مقوله‌ها ربط داده شده و روابط را در چهارچوب یک روایت نظری روشن می‌سازد. در خوانش گردشگری میراثی الگوی بازآفرینی بافت تاریخی شیراز، پنج مقوله آموزش و پرورش، گردشگری فرهنگی، اجتماعی و مذهبی، گردشگری کالبدی، رویداد محوری، ارزش‌های سنتی و میراث معنوی و انسجام اجتماعی به عنوان شرایط علی اثرگذار شناسایی شدند. در این الگو شرایط علی شامل مقوله‌هایی می‌شوند که بر شکل گیری مقوله محوری تأثیر می‌گذارند. راهبردهای تحقق مقوله محوری که کنش‌ها و برهم کنش‌های خاصی است که از مقوله محوری منتج شده است و در این الگو مشارکت مردمی و سرزندگی اجتماعی و خلاقیت کالبدی است. زمینه‌ها نیز به عنوان شرایط خاصی که بر راهبردها اثرگذارند، تسهیلگری و میانجیگری، تسهیل کردن و اختیار دادن، تدوین و بازبینی قوانین ملی و محلی معرفی شده‌اند. شرایط مداخله‌ای در این الگو نیز که همان شرایط زمینه‌ای عمومی موثر بر راهبردها هستند، ظرفیت سازی، الگوسازی، ترویج و تشویق، تعامل، همکاری و کنش‌گری هستند. پیامدهای الگوی این پژوهش نیز هویت کالبدی، هویت فرهنگی و اجتماعی معرفی شده‌اند.

جدول ۱۱- خوانش گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی بافت تاریخی شیراز (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

بافت‌های تاریخی شهرها با دارا بودن جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی، میراث ملموس و ناملموس مورد کم توجهی تصمیم سازان و تصمیم گیران است، گردشگری میراثی یکی از رویکردهای قابل ملاحظه در بازآفرینی بافت‌های تاریخی به شمار می‌رود که نقش بسیار مهمی در تغییرات اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و فرهنگی دارد. خوانش دقیق این نقش باید در دستور کار متولیان امر قرار گیرد تا بتواند حفاظت و توسعه بافت‌های تاریخی را به صورت متعادل مدنظر قرار دهد و نتایج موثری در بازآفرینی بافت‌های تاریخی داشته باشد.

در حال حاضر، نظریه‌ها به مثابه گفتمان‌هایی در نظر گرفته می‌شوند که در برهه‌های زمانی ویژه و مکان‌های خاص در پی حل مشکل و معنابخشی به جامعه برمی‌آیند. گفتمان‌هایی که بر پایه تجربیات و ایده‌ها شکل گرفته‌اند و زمینه ساز تغییر و تحول در ساختارهای مختلف هستند. پژوهش حاضر با مذاقه بازآفرینی بافت تاریخی به عنوان یک گفتمان و با هدف خوانش گردشگری میراثی به منظور کاربست آن در بافت تاریخی شهر شیراز انجام گردید. شناسایی مقولات عام گردشگری میراثی در قالب روش داده بنیاد از ادبیات نظری پژوهش انجام پذیرفت و مقولات خاص مربوط به بافت تاریخی شیراز در بستر پژوهش صورت گرفت.

مطابق با نظریات نظریات Park، Scarpi، Megeirhi، Zhang، Hyung Yu Park، Zhu Qiana، Khalid، Tao Zhou و مقولات مستخرج از زمینه‌های اقدام « گردشگری میراثی، مشارکت جامعه در حفظ و توسعه میراث شهری، مسیر میراثی، گردشگری مبتنی بر مسیر، حرکت، میراث شهروندان، شیوه سنتی زندگی روزمره، بازآفرینی رویدادها، تاریخچه مکان‌ها، رفتار حفاظتی گردشگران و تمرکز بر مقاصد تاریخی و ارزش‌های فرهنگی » است که با توجه به شناسایی و بررسی بستر پژوهش، جهت خوانش گردشگری میراثی در بازآفرینی بافت تاریخی شیراز علاوه بر موارد عام ذکر شده به مقولات خاص « آموزش و پرورش »، « گردشگری فرهنگی، اجتماعی و مذهبی »، « گردشگری کالبدی »، « رویداد محوری، ارزش‌های سنتی و میراث معنوی »، « انسجام اجتماعی »، « مشارکت مردمی و سرزندگی اجتماعی »، « خلاقیت کالبدی »، « تسهیلاتگری و میانجیگری »، « تسهیل کردن و اختیار دادن »، « تدوین و بازبینی قوانین ملی و محلی »، « ظرفیت سازی »، « الگوسازی، ترویج و تشویق »، « تعامل، همکاری و کنش‌گری » و « هویت کالبدی » و « هویت فرهنگی و اجتماعی » دست یافت.

از این رو جهت **خوانش گردشگری میراثی در الگوی بازآفرینی بافت‌های تاریخی به ویژه بافت تاریخی شیراز** به منظور استفاده از نقش موتور محرکه بودن گردشگری میراثی در بازآفرینی و به فعلیت رسیدن پتانسیل‌های گردشگری بافت تاریخی شیراز بر مبنای تلفیقی از مقولات مستخرج از پاسخ‌های مصاحبه شونده‌گان و مقولات حاصل از بررسی ادبیات نظری پیشنهاداتی ارائه می‌گردد.

در مصاحبه‌های عمیق و نیمه ساختار یافته‌ای که در بافت انجام گردید، یکی از فعالین و علاقمندان چنین مطرح کرد: « کسانی که به آن‌ها درس شیرازشناسی میدادم بعداً خودشان تور راه انداختند، ده نفر مثل خودم تربیت کردم ». بدین جهت در مقوله آموزش و پرورش مباحثی که مصاحبه شونده‌گان مطرح کردند مورد تأکید قرار گرفت. بنابراین پیشنهاد می‌شود ظرفیت‌های گردشگری بافت تاریخی به افرادی و ترجیحاً از افراد ساکن جهت تبدیل به لیدرهای گردشگری بافت آموزش داده شود، تورهای گردشگری توسط آنان برای عموم مردم و گردشگران راه اندازی گردد تا این ظرفیت‌ها ترویج و تقویت گردند. در مقوله رویدادمحوری، ارزش‌های سنتی و میراث معنوی بر پرداختن به داستان‌ها و روایت‌های تاریخی، سرمایه‌ها و میراث معنوی، ارزش‌های سنتی و قدیمی بافت، رویدادها و آیین‌های تاریخی و فرهنگی تأکید شود و در زمینه اطلاع رسانی از این رویدادها و ارزش‌ها، مستندنگاری، تولیدات چندرسانه‌ای و داستان‌سرایی از آن‌ها اهتمام گردد. در مقوله گردشگری اجتماعی، فرهنگی و مذهبی با استفاده از ظرفیت خانه‌های خلاق بر شناسایی، تقویت جذابیت‌ها و ظرفیت‌های تفریحی و گردشگری کوشش شود و جذابیت‌های مذهبی و خاص بافت تاریخی شیراز معرفی گردد. مقوله گردشگری کالبدی نیز

با توجه به معماری متنوع و میراث ناملموس خانه‌های تاریخی و تقویت آن‌ها و تعریف بافت گردی و توجه به محل وقوع داستان‌ها و روایت‌ها مورد تأکید باشد. در این بافت مقوله تقویت انسجام اجتماعی با استفاده از تقویت تعاملات اجتماعی مبتنی بر مکان مورد توجه باشد. به منظور خوانش نقش گردشگری میراثی در بازآفرینی بافت‌های تاریخی به ویژه در شهر شیراز در بستر تسهیلاتی و میانجیگری با تعریف وظایف تسهیلاتی و میانجی، انجام نقش و اطمینان دهی به مردم در گردشگری میراثی مورد تأکید باشد، همچنین در مقوله تدوین و بازبینی قوانین ملی و محلی توجه به بازبینی قوانین شهرداری‌ها و میراث فرهنگی و رفع نگاه موزه نگارانه به بافت‌های تاریخی شود و در مقوله تسهیل کردن و اختیار دادن، بر تسهیل سازی و تفویض اختیار ملی به استان‌ها در انجام اقدامات بافت اهتمام داشت. همزمان با آن ظرفیت سازی با تدوین طرح جامع و کل نگرانه بازآفرینی و ثبت منصفانه بافت تاریخی مدنظر باشد، الگوسازی، ترویج و تشویق مشارکت همه جانبه در حفظ امکانات بافت، کنش گری اجتماعی و تعامل با سیاست گذاران، همکاری بین دستگاهی در اجرای امور مختلف بافت و ارتباط کنش گران با رسانه مورد تأکید باشد.

بروز گردشگری میراثی با خلاقیت کالبدی توسط نمایش خلاقیت، تصویرسازی رویدادها، جذابیت بخشی و داستان سازی فضاها، تولید مصالح معماری و هنری قدیمی، و مشارکت مردمی و سرزندگی اجتماعی در حفظ میراث محلات امکان پذیر است، پیامد آن نیز تقویت هویت کالبدی، فرهنگی و اجتماعی با توجه به شناسایی و تقویت سرمایه‌های کالبدی، الگوهای محتواگرایانه، خاطریابی، نیازهای فرهنگی هنری بافت، فرهنگ سازی، حفظ ساکنان اصلی، میراث شهروندان عادی و رونق شیوه سنتی زندگی در بافت ارزشمند تاریخی شیراز است. نتایج این پژوهش به تصمیم سازان و تصمیم گیران یادآوری می‌نماید که شناسایی ظرفیت‌ها، پتانسیل‌ها و چالش‌های این موضوع می‌تواند در اتخاذ راهبردهای صحیح تأثیر به سزایی بگذارد، به منظور دستیابی به بازآفرینی بافت تاریخی شیراز توجه به هر کدام از عناوین یادشده گردشگری میراثی دارای اهمیت است تا به نتیجه مطلوب دست یافته شود.

References

1. Afkhami, B., Alizadeh, M., & Orouji, H. (2016). Identifying the factors affecting the satisfaction of heritage tourists from Sheikh's World Collection Saf Yaddin Ardabili. *Journal of Tourism Management Studies*, 12(37), 95-114. [In Persian].
2. Al-hagla, K. S. (2010). Sustainable urban development in historical areas using the tourist trail approach: A case study of the Cultural Heritage and Urban Development (CHUD) project in Saïda, Lebanon. *Cities*, 27, 234-248.
3. Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2nd ed.).
4. Danaeifard, H., & Emami, S. M. (2007). Strategies of qualitative research: A reflection on grounded theory. *Strategic Management Thought*, 1(2), 69-97. [In Persian].
5. Danaeifard, H., Alvani, S. M., & Azar, A. (2015). *Qualitative research methodology in management: A comprehensive approach*. Safar Publications.
6. Feng, Y., Wu, Q., Zhao, Q., Liu, S., Ren, Y., & Li, H. (2022). Construction of cultural heritage evaluation system and personalized cultural tourism path decision model: An international historical and cultural city. *Journal of Urban Management*, 12, 96-111.
7. Gu, H., & Ryan, C. (2008). Place attachment, identity and community impacts of tourism: The case of a Beijing hutong. *Tourism Management*, 29(4), 637-647.
8. Hu, W. (2007). *Tour guides and sustainable development: The case of Hainan, China* (Doctoral dissertation). University of Waterloo.
9. Iman, M. (2015). *Philosophy of human research methods*. Institute of the Howzeh and University Publications. [In Persian].
10. Marzooghi, R. (2016). Reflections on the neglected field of "Philosophy of Curriculum Science": An approach to the governing paradigms in the field of theorizing and researching curriculum studies. In *The 7th National Conference of the Philosophy of Education Association of Iran* (pp. 1-15). Shiraz.
11. Nuryanti, W. (1996). Heritage and postmodern tourism. *Annals of Tourism Research*, 23(2), 249-260.
12. Park, H. Y. (2014). *Heritage tourism*. Routledge.
13. Scarpi, D., & Raggiotto, F. (2023). A construal level view of contemporary heritage tourism. *Tourism Management*, 94, 104648.

14. Shahmoradi, S., Abtahi, S. M., & Guimarães, P. (2023). Pedestrian street and its effect on economic sustainability of a historical Middle Eastern city: The case of Chaharbagh Abbasi in Isfahan, Iran. *Geography and Sustainability*, 4, 188–199. [In Persian].
15. Zhang, S., Lin, J., Feng, Z., Wu, Y., Zhao, Q., Liu, S., Ren, Y., & Li, H. (2023). Construction of cultural heritage evaluation system and personalized cultural tourism path decision model: An international historical and cultural city. *Journal of Urban Management*, 12, 96-111.
16. Zhou, T., Zhou, Y., & Liu, G. (2017). Comparison of critical success paths for historic district renovation and redevelopment projects in China. *Habitat International*, 67, 54-68.
17. Zhu, Q., & Li, H. (2017). Urban morphology and local citizens in China's historic neighborhoods: A case study of the Stele Forest Neighborhood in Xi'an. *Cities*, 71, 97–109.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی